

УДК 711.4.711.6

ОСОБЛИВОСТІ КОМПОЗИЦІЙНО-ПРОСТОРОВОГО РОЗТАШУВАННЯ ВИСОТНОЇ ЗАБУДОВИ ВЕЛИКОГО МІСТА (НА ПРИКЛАДІ МІСТА ДНІПРО)

Автор – Ручка К., магістр

Науковий керівник – Бондаренко О. І., ст. виклад.

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Постановка проблеми. На даний час існує ситуація притаманна для міста Дніпро та країни в цілому, коли інвестор має неосяжно невиправдану владу в будівництві висотних об'єктів в місті та порушує нормативні норми, принципи структурно-планувальної і архітектурно-композиційної організації міської забудови, як на рівні великого міста, так на локальному рівні. Також, що стає, на жаль, нормою сьогодення для міста Дніпро, висотна забудова ведеться всупереч ландшафтно-історичній автентичності міста. Нівелюється процес містобудівного аналізу впливу нової висотної забудови на композицію існуючої забудови міста, особливо історичного ареалу міста. Проблема полягає і в тому, що нерегульована в останній час новітня висотна забудова стає відірваною від планувально-композиційних, інфраструктурних і культурно-історичних зв'язків міста, які вже сформувалися. Це призводить до ситуації, коли виникає конфлікт між новою і старою забудовою, зокрема, а також між новою забудовою і навколишнім середовищем, в цілому, що не може не впливати і на структурно-планувальний каркас міста. Велике місто, до категорії якого відноситься і місто Дніпро, як результат діяльності людини, об'єктивно перебуває у наростаючому перманентному «конфлікті» з природою. І задача архітекторів мінімізувати цей «конфлікт», перетворюючи міське середовище з урахуванням принципів екологізації на засадах стійкого містобудування з максимальним збереженням образу міста

Мета дослідження. Дослідити принципи композиційно-просторового розташування висотної забудови у великих містах у часі і просторі. Виявити, проаналізувати та сформулювати особливості композиційно-просторового розташування висотної забудови в місті Дніпро.

Результати дослідження. Головною відмінною характеристикою нового періоду містобудівного розвитку стає процес інтеграції в світову тенденцію висотного будівництва. Стрімко виникають висотні будівлі, непередбачуваним чином перетворюють звичний міський простір. Висотні будівлі є акцентними елементами забудови, що формують міський силует. Формоутворення і містобудівна постановка таких об'єктів повинні здійснюватися як унікальні завдання, які мають знакове містоутворююче значення. Висотні будівлі є основними структурними елементами композиційного рішення мікрорайону, району, міста. Маючи особливу архітектурну виразність, ці будівлі мають певний емоційний вплив, тобто несуть в собі образ міського простору [1; 2]. Висотні будівлі – це основні структурні елементи композиційного рішення мікрорайону, району, міста. З огляду на особливу виразності архітектура висотних будівель володіє певним емоційним впливом, що дозволяє вважати ці будівлі носіями образу міського простору. Розміщення висотної будівлі в тій чи іншій містобудівній ситуації надає велику роль в його композиції. Висотна будівля в містобудівному значенні відіграє роль домінанти, що контрастує з прилеглою забудовою. Висотна домінанта має першорядне значення завдяки своїй висотності, що формує образ міста та його силуетне відображення [4]. Завдяки правильному розміщенню домінанти в структурі міста можна встановити власну локацію, підкреслити особливість геоморфології рельєфу міста, визначити орієнтир до важливих структурно-просторових вузлів.

Естетичні вимоги до зовнішності висотного будинку або комплексу багато в чому визначаються його положенням в міській забудові, природно-кліматичними умовами місця будівництва, функціональною спрямованістю, пов'язаною з архітектурним характером споруд, висотою будівлі, розмірами і конфігурацією займаної території. Висотна будівля або комплекс відіграє роль домінанти, контрастно виступаючи основним об'єктом в композиції забудови або композиційним центром прилеглої території, що пов'язано, як правило, з соціальною значущістю об'єкта [4].

При проектуванні висотного об'єкту проводиться аналіз ділянки та прилеглої території. Існує єдиний генплан міста, котрий надає більшість інформації по ділянці проектування. Зокрема генплан відображає зонування міста на території, які підпорядковані критеріям висотності для кожного району окремо. Геоморфологічна структура Дніпра має своєрідні особливості у вигляді складного рельєфу, а саме, балок, ярів, тальвегів, водорозділів, схилів, терас тощо. Місто багате річками, старицями, озерами та інше. Завдяки правильному розміщенню висотного об'єкта можна підкреслити значущість самотнього рельєфу міста. Композиційні осі планувальної структури міста повинні враховувати складність геоморфології території, що в свою чергу сприяє формуванню своєрідності композиційно-архітектурного рішення забудови міста.

Ці особливості закладалися зі створенням першого генплану міста [5]. Перший генеральний план Катеринослава Катерина II затвердила 13 жовтня 1786 року. План Геруа в точності відповідав Потьомкінському «Нарису». Саме цей план поставив основні містобудівні тенденції розвитку міста. Планування виконане в стилі «класицизм» і досить просте - це сітка прямокутних кварталів. Вся забудова спланована на великій горі в закруті Дніпра. Після цього, наступним, хто розробив генплан міста, був І. Старов, котрий задав ту саму матрицю розвитку Катеринослава. Іван Старов розробив два варіанти генплану Катеринослава. Перший варіант затвердив князь Потьомкін в 1790 р., а другий, вдосконалений, – імператриця Катерина II в 1792 р. Міський центр запланований на великій горі в закруті Дніпра. Старов надав забудові на пагорбі п'ятикутну форму і оточив її широким бульваром. Громадський центр міста розташувався на вершині пагорба. Тут заплановані головна площа з Преображенським собором (праобраз сучасної Жовтневої площі). Три променя вулиць сходилися до іншої напівкруглої площі в північно-східній частині пагорба (сучасна площа Шевченка), яку завершував палац Потьомкіна. На осі головного пагорба повинен був пройти проспект шириною 60 сажнів – «Гульбище Середньої вулиці». Нині, трохи на схід від цієї лінії прокладено проспект Гагаріна. Основа генплану Старова – це дві планувальні осі, що перетинаються під прямим кутом. На плані Старова перетинаються «Гульбище Середньої вулиці» і «велика дорога». Дорога – лінія майбутнього Катерининського проспекту, потім Карла Маркса, а нині проспекту Д. Яворницького (прим. автора). Вперше ця лінія з'явилася на першому варіанті генплану 1790 р. Широка магістраль починалася на горі, йшла паралельно Дніпру і з'єднувала Нагорний і прибережний райони. У проекті 1792 р. вона перетворилася на «велику дорогу». Ось «великої дороги» задала напрямок структурного розвитку міста вздовж Дніпра протягом всього XIX ст. Завдяки геніальним здібностям Старова, генеральний план 1792 р. став основою подальшого планувального розвитку міста.

Також немалу роль в розміщенні відіграє наявність історичного ареалу в місті, котрий враховує рекомендовану висотність забудови з прив'язкою до конкретних локацій. В сучасному світі велику увагу приділяють історичному ареалу та розташовують висотні споруди за межами зонінгу, або надають можливість розташування, але тільки в суворо відведених районах та місцях [6]. Нажаль в Україні

непрофесійно працюють з таким важливим для містобудування критерієм. Нівелювання та ігнорування історичної забудови приводить місто у подібне хаосу, місто без чіткого образу, стилістики, містобудівної гармонії. В якості рекомендацій, які можуть надати істотний ефект при проектуванні висотної будівлі, можна виділити необхідність коректного інтегрування в навколишнє середовище, рельєф, особливості сформованої містобудівної ситуації. Для цього формоутворення висотних будівель повинно враховувати природні, містобудівні, економічні фактори, фактори розвитку території, щільність забудови, висотність забудови, масу будівлі, вплив на панорами і доступ до сусідніх будівель, що має знаходити відображення в розвитку і нормативних документах органів влади конкретних регіонів з чіткими вказівками щодо планування висотних будівель [3].

Розміщення висотної будівлі в тій чи іншій містобудівній ситуації складається з конкретного рішення п'яти основних композиційних елементів [2] : шляхи – напрямки, уздовж яких може рухатися спостерігач; грані – лінійні елементи, кордони між двома станами; райони – частини міста, що мають двомірну цілісність і загальний пізнавальний характер; вузли – стратегічні пункти міста, в які оглядач може увійти, фокуси, до яких він рухається; орієнтири – вид точкового елемента, який спостеріг зовні. Їх призначення – відрізнити один об'єкт від безлічі можливих. Композиційна значимість розглядається як сукупність властивостей, що визначають характер участі висотного об'єкта в містобудівній композиції, в основному, високого рівня – прилеглих магістралей, району і в багатьох випадках міста в цілому.

Висновки. Завдяки аналізу світового досвіду, особливостей структурно-планувального та геоморфологічного каркасу міста, та теоретичним даним – як висновок можна встановити основні особливості композиційно-просторового розташування висотної забудови в структурі міста. Гуманне та прагматичне розташування висотної домінанти, що відповідає усім критеріям, складається з таких опорних шарів: каркас – *транспортний, природний, геоморфологічний, історичний, громадський*; тканина – *форма, функція*. В магістерській роботі досліджено принципи розміщення висотної забудови в структурі міста Дніпро, наведено основні моделі раціонального розташування висотних будівель в місті, а також рекомендації для проектування висотних будівель.

Список використаних джерел

1. Шимко В. Т. Архитектурно-дизайнерское проектирование городской среды. Москва : Архитектура-С, 2006. 384 с.
2. Магай А. А. Архитектурно-композиционные особенности высотных зданий. *Академический Вестник*. УралНИИпроект РААСН, 2015. № 4. С. 25–30. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/arhitekturno-kompozitsionnye-osobennosti-vysotnyh-zdaniy/viewer>
3. Daniel Safarik. Council on Tall Buildings and Urban Habitat «The Other Side of Tall Buildings: The Urban Habitat». 2016. URL: <https://www.ctbuh.org/people-profile/daniel-safarik>
4. К. Линч. Образ города. Москва, 1982. URL: http://books.totalarch.com/image_of_the_city_kevin_lynch.
5. Зодчий, начертавший Екатеринослав. Подготовлено сообществом «Екатеринослав – Днепропетровск» по материалам краеведа и историка Максима Кавуна. 2008. URL: <https://gorod.dp.ua/>
6. [Електронний ресурс]. URL: <http://skyscraperpage.com/>